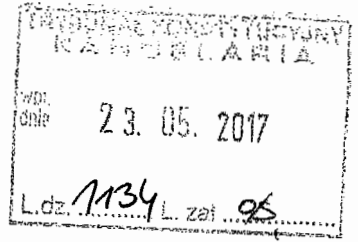


Warszawa, 22 maja 2017 r.



Do
Trybunału Konstytucyjnego
Al. Jana Christiana Szucha 12A
00-918 Warszawa

Skarżący:

M K, zam.

, reprezentowany przez:

adw. dr. hab. Zbigniewa Banaszczyka, nr
wpisu na liście adwokatów: WAW/Adw/41,
prowadzącego Kancelarię Adwokacką, w
Warszawie przy ul. Siennej 83, lok. 202, 00-
815 Warszawa

Uczestnicy postępowania:

- 1) Sejm Rzeczypospolitej Polskiej**
- 2) Prokurator Generalny**

SKARGA KONSTYTUCYJNA

W imieniu skarżącego **M K** - pełnomocnictwo wraz z dowodem uiszczenia opłaty skarbowej w załączeniu - na podstawie art. 79 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (dalej: „**Konstytucja**”) oraz art. 77 ust. 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (dalej: „**UTK**”),

w **związku** ze stanowiącym ostateczne orzeczenie o wolnościach i prawach skarżącego określonych w Konstytucji prawomocnym postanowieniem Sądu Najwyższego z dnia lutego 2017 r., sygn. akt :

I. **zaskarżam** skargą konstytucyjną stanowiącą podstawę wydania powołanego postanowienia Sądu Najwyższego przepisy:

- 1) art. 535 § 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. kodeks postępowania karnego (dalej: „**KPK**”) w związku z art. 98 § 1 oraz z art. 100 § 6 KPK w zakresie w jakim wyłączony został obowiązek sporządzenia przez Sąd Najwyższy pisemnego uzasadnienia postanowienia o oddaleniu oczywiście bezzasadnej kasacji, a ponadto
- 2) art. 552 § 1 i 4 KPK w jego pierwotnym brzmieniu (Dz.U. 1997 r., Nr 89, poz. 555), w zakresie, w jakim umożliwia ograniczenie obowiązku Skarbu Państwa do

naprawienia szkody wynikłej z wykonania niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania do bezpośrednich następstw wskazanego zdarzenia,

a w konsekwencji

II. **wnoszę o stwierdzenie, że:**

- 1) art. 535 § 3 KPK w związku z art. 98 § 1 KPK oraz z art. 100 § 6 KPK, w zakresie w jakim został wyłączony obowiązek sporządzenia przez Sąd Najwyższy uzasadnienia postanowienia o oddaleniu oczywiście bezzasadnej kasacji przy jednoczesnym braku obowiązku przedstawienia tego uzasadnienia w formie ustnej, są niezgodne z art. 45 ust. 1 Konstytucji, a także z art. 2, art. 7 oraz art. 31 ust. 3 Konstytucji w związku z art. 31 ust. 1 Konstytucji,
- 2) art. 552 § 1 i 4 KPK w brzmieniu pierwotnym przepisu (Dz.U. 1997 r., Nr 89, poz. 555), w zakresie w jakim przepis ten stwarza możliwość ograniczenia obowiązku Skarbu Państwa naprawienia szkody wynikłej z wykonania niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania do jego bezpośrednich następstw, jest niezgodny z art. 41 ust. 5 oraz z art. 77 ust. 1 Konstytucji, w związku z art. 2, art. 7, art. 31 ust. 1 i 3 Konstytucji, a także w związku z art. 64 ust. 1-3 Konstytucji,

III. **wskazując jednocześnie, że na skutek zastosowania zaskarżonych przepisów zostały naruszone:**

- 1) konstytucyjne prawo skarżącego do ukształtowania procedury sądowej zgodnie z wymogami sprawiedliwości i jawności, poprzez:
 - a) wyłączenie obowiązku sporządzenia przez Sąd Najwyższy pisemnego uzasadnienia ogłoszonego na rozprawie postanowienia o oddaleniu oczywiście bezzasadnej kasacji, co w przypadku sprawy skarżącego spowodowało, że Sąd Najwyższy po ogłoszeniu postanowienia z dnia lutego 2017 r., sygn. akt _____, mimo takiej możliwości nie sporządził jego pisemnego uzasadnienia, a jednocześnie
 - b) brak obowiązku podania przez Sąd Najwyższy, w szczególności w formie ustnej, powodów lub przesłanek ogłoszonego na rozprawie postanowienia o oddaleniu oczywiście bezzasadnej kasacji, co w przypadku skarżącego spowodowało, że Sąd Najwyższy na rozprawie w dniu lutego 2017 r. podał wprawdzie „główne motywy” postanowienia wydanego w sprawie sygn. akt _____, jednak nie wskazał w nich przyczyn uznania kasacji skarżącego za oczywiście bezzasadną, ani nie odniósł się do wszystkich zarzutów w niej podniesionych,
 - c) brak obowiązku utrwalenia w jakikolwiek sposób podanych ustnie na rozprawie motywów postanowienia o oddaleniu oczywiście bezzasadnej kasacji, czy to w protokole rozprawy, czy to poprzez nagranie przebiegu rozprawy i sporządzanie urzędowej transkrypcji tego nagrania, co w przypadku skarżącego

spowodowało, że Sąd Najwyższy nie utrwał w żaden sposób motywów postanowienia z dnia lutego 2017 r., sygn. akt ,

2) konstytucyjne prawo skarżącego do odszkodowania w związku ze szkodą wyrządzoną bezprawnym pozbawieniem go wolności poprzez stworzenie możliwości ograniczenia zakresu kompensacji wyłącznie do „bezpośrednich” następstw tymczasowego aresztowania.

IV. Na podstawie art. 69 ust. 1 UTK i art. 36 UTK w zw. z art. 248 § 1 KPC i art. 308 KPC wnoszę o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z załączonych przy niniejszej skardze dokumentów i nagrania, a to:

- 1) odpisu postanowienia Sądu Najwyższego z dnia lutego 2017 r., sygn. akt , wraz z kopertą z datą doręczenia pisma pełnomocnikowi skarżącego;
 - 2) płyty z nagraniem rozprawy publikacyjnej z lutego 2017 r., zarejestrowanym przez skarżącego;
 - 3) transkrypcji rozprawy publikacyjnej z lutego 2017 r., którą sporządził skarżący
- na wskazanej w uzasadnieniu niniejszej skargi okoliczności.

V. Na podstawie art. 69 ust. 1 UTK i art. 36 UTK w zw. z art. 248 § 1 KPC wnoszę o wystąpienie do Sądu Okręgowego w Ś o nadesłanie akt postępowania , a po załączeniu ich do akt niniejszego postępowania wnoszę o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu ze znajdujących się w nich dokumentów, a to:

- 1) wniosku o zasądzenie odszkodowania z listopada 2011 r.;
- 2) wyroku Sądu Okręgowego w Ś z maja 2013 r., sygn. akt. wraz z uzasadnieniem;
- 3) wyroku Sądu Apelacyjnego w W z listopada 2013 r., sygn. akt. wraz z uzasadnieniem;
- 4) wyroku Sądu Okręgowego w Ś z lutego 2016 r., sygn. akt. wraz z uzasadnieniem;
- 5) wyroku Sądu Apelacyjnego w W z czerwca 2016 r., sygn. akt. wraz z uzasadnieniem;
- 6) kasacji skarżącego z dnia sierpnia 2016 r.;
- 7) odpowiedzi prokuratora na kasację z dnia września 2016 r.;
- 8) zarządzenia o wyznaczeniu rozprawy na dzień lutego 2017 r. wydanego w sprawie prowadzonej przed Sądem Najwyższym pod sygn. akt ;
- 9) protokołu rozprawy z lutego 2017 r. w sprawie prowadzonej przed Sądem Najwyższym pod sygn. akt ;
- 10) protokołu rozprawy z lutego 2017 r. w sprawie prowadzonej przed Sądem Najwyższym pod sygn. akt ;,

na wskazanej w uzasadnieniu niniejszej skargi okoliczności.

-
- VI. Ponadto na podstawie art. 55 ust. 1 UTK **wnoszę o** przyznanie od Skarbu Państwa – Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej zwrotu kosztów postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym według norm przepisanych.

UZASADNIENIE

I.

Przedstawienie stanu faktycznego sprawy

1. Niniejsza skarga konstytucyjna dotyczy postępowania prowadzonego w trybie Rozdziału 58 KPK w sprawie wynikających z art. 552 § 1 i 4 KPK roszczeń skarżącego o naprawienie szkody wyrządzonej oczywiście bezzasadnym tymczasowym aresztowaniem.

2. Skarżący został zatrzymany w dniu grudnia 2000 r. w związku z postawionym mu zarzutem popełnienia czynu z art. i art. ustawy z dnia 26 października 1971 r. ustawa karna skarbową (dalej „KKS”). W dniu grudnia 2000 r. Sąd Rejonowy w W wydał w sprawie o sygn. akt postanowienie o tymczasowym aresztowaniu skarżącego w postępowaniu przygotowawczym w związku z zarzutem popełnienia czynu z art. KKS, tj.

Postanowienie Sądu I instancji zostało uchylone postanowieniem Sąd Okręgowego w Ś z dnia grudnia 2000 r., sygn. akt W uzasadnieniu Sąd odwoławczy wskazał, że czyny zarzucane oskarżonemu budziły poważne wątpliwości, w szczególności ich opis nie został sprecyzowany, zaś postępowanie karne w ich przedmiocie dotknięte było licznymi błędami i brakami. W związku z rozstrzygnięciem Sądu II instancji skarżący został w tym samym dniu zwolniony z aresztu.

3. W dniu lutego 2001 r. Prokuratura Rejonowa w W przedstawiła skarżącemu dodatkowe zarzuty popełnienia czynów przewidzianych w art. i art. KK. W dniu czerwca 2002 r. został wniesiony do sądu pierwszy akt oskarżenia, który na wniosek skarżącego zwrócono prokuraturze w celu uzupełnienia postępowania przygotowawczego. W latach 2002-2006 Sąd jeszcze czterokrotnie zwracał akt oskarżenia prokuraturze.

4. W dniu września 2008 r. Sąd Rejonowy w W wydał w sprawie sygn. akt wyrok uniewinniający skarżącego od zarzutu popełnienia czynu z art. KK i art. KK, zaś w zakresie czynu z art. i art. w zw. z art. KKS na podstawie art. 17 § 1 KPK umorzył postępowanie stwierdzając, że doszło do przedawnienia. Na skutek apelacji prokuratury w dniu kwietnia 2009 r. Sąd Okręgowy w Ś wydał w sprawie sygn. akt wyrok, w którym uchylił wyrok sądu I instancji i zwrócił sprawę do ponownego rozpatrzenia w zakresie czynów kwalifikowanych na podstawie przepisów KKS, zaś w zakresie zarzutu popełnienia czynu z art. KK umorzył postępowanie karne oraz utrzymał w mocy zaskarżony wyrok w zakresie dotyczącym uniewinnienia M K od zarzutu popełnienia czynu z art. KK.

5. Przy ponownym rozpoznaniu Sąd Rejonowy w W w sprawie sygn. akt. wydał w dniu kwietnia 2010 r. postanowienie o przekazaniu jej prokuraturze celem uzupełnienia postępowania przygotowawczego w zakresie czynów kwalifikowanych z art. i KKS, tj. w zakresie dotyczącym zarzutu W uzasadnieniu postanowienia sąd wskazał, że zachodzą rażące braki i uchybienia

w czynnościach śledztwa. W opisie zarzucanych czynów nie zostało określone,

W ocenie sądu wskazane braki uniemożliwiły rozpoznanie sprawy w rozsądnym terminie „przez jakikolwiek sąd”.

6. Ostatecznie w dniu stycznia 2011 r. Sąd Rejonowy w W w sprawie sygn. akt. , na podstawie art. 17 § 1 pkt. 6 KPK w zw. z art. 44 § 1 pkt 1 KKS, wydał postanowienie o umorzeniu postępowania w zakresie czynów kwalifikowanych w oparciu o przepisy ustawy karnej skarbowej. W uzasadnieniu sąd wskazał, że nastąpiło przedawnienie karalności, jako że czyny te stanowiły występki z art. w zw. z art. KKS. Wskazane rozstrzygnięcie uprawomocniło się wobec braku jego zaskarżenia.

7. W związku z powyższym rozstrzygnięciem w listopadzie 2011 r. skarżący wystąpił z wnioskiem o zasądzenie od Skarbu Państwa odszkodowania za szkodę wynikłą z wykonania względem niego oczywiście niezasadnego tymczasowego aresztowania. W dniu maja 2013 r. Sąd Okręgowy w Ś wydał w sprawie sygn. akt. wyrok oddalający w całości żądanie skarżącego. Na skutek apelacji skarżącego powyższe rozstrzygnięcie zostało w całości uchylone wyrokiem Sądu Apelacyjnego w W z dnia listopada 2013 r. w sprawie sygn. akt. , a sprawę przekazano do ponownego rozpoznania.

Dowody: wniosek o zasądzenie odszkodowania z listopada 2011 r.; wyrok SO w Ś z maja 2013 r., sygn. akt. wraz z uzasadnieniem; wyrok SA w W z listopada 2013 r., sygn. akt. wraz z uzasadnieniem.

8. Na skutek ponownego rozpoznania sprawy Sąd Okręgowy w Ś wydał w dniu lutego 2016 r. w sprawie sygn. akt. wyrok zasądający od Skarbu Państwa na rzecz skarżącego kwotę zł. We wskazanym zakresie sąd odniósł się do powołanego wyżej postanowienia Sądu Rejonowego w W z dnia .01.2011 r., wydanego w sprawie sygn. akt. , na mocy którego nastąpiło umorzenie sprawy karnej z uwagi na przedawnienie karalności. Powyższe rozstrzygnięcie zostało zaskarżone apelacją przez skarżącego. W wyroku z dnia czerwca 2016 r. wydanym w sprawie sygn. akt. Sąd Apelacyjny w W podwyższył zasądzone od Skarbu Państwa odszkodowanie do kwoty zł. W pisemnym uzasadnieniu sąd II instancji stwierdził m.in., że zakres kompensacji szkód wyrządzonych oczywiście bezpodstawnym tymczasowym aresztowaniem jest ograniczony wyłącznie do bezpośrednich skutków wykonania tymczasowego aresztowania.

Dowody: wyrok SO w Ś z lutego 2016 r., sygn. akt. wraz z uzasadnieniem; wyrok SA w W z czerwca 2016 r., sygn. akt. wraz z uzasadnieniem.

9. Powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego w W M K zaskarżył kasacją. W odpowiedzi na kasację skarżącego prokurator wskazał, że nie jest ona oczywiście bezzasadna, lecz powinna podlegać oddaleniu. W związku z powyższym zastosowanie w sprawie znalazł tryb określony w art. 530 § 4 KPK, zgodnie z którym w wypadku przyjęcia kasacji, której prokurator nie uznał za oczywiście bezzasadną, odpis pisemnej odpowiedzi prokuratora na kasację doręcza się pozostałym stronom, ich obrońcom i pełnomocnikom, zaś dalsze pisma procesowe wnosi się bezpośrednio do sądu kasacyjnego.

Dowody: kasacja skarżącego z dnia sierpnia 2016 r.; odpowiedź prokuratora na kasację z dnia września 2016 r.

10. Kasacja skarżącego wpłynęła do Sądu Najwyższego w dniu września 2016 r., gdzie była rozpoznawana w sprawie o sygn. akt Kasacja skarżącego została najpierw skierowana na posiedzenie, wyznaczone na dzień grudnia 206 r. Zgodnie bowiem z art. 535 § 1 KPK Sąd Najwyższy rozpoznaje kasację na rozprawie, zaś na posiedzeniu wyłącznie w wypadkach wskazanych w art. 535 § 4-5 KPK, a zatem wówczas, gdy uznaje kasację oczywiście zasadną albo oczywiście bezzasadną.

10.1. Na posiedzeniu tym Sąd Najwyższy uznał, że brak jest podstaw do zastosowania art. 535 § 4 i5 KPK i skierował kasację do rozpoznania na rozprawie, która odbyła się w dniu lutego 2017 r. W toku postępowania kasacyjnego przed Sądem Najwyższym skarżący nie był pozbawiony wolności, jak również był reprezentowany przez pełnomocników.

10.2. Po przeprowadzeniu rozprawy Sąd Najwyższy odroczył publikację wyroku, a następnie postanowieniem z dnia lutego 2017 r. oddalił w całości kasację skarżącego jako oczywiście bezzasadną. Na rozprawie publikacyjnej Sąd Najwyższy wskazał, że postanowienie nie podlega zaskarżeniu, zaś stosownie do art. 535 § 3 KPK jego uzasadnienie nie zostanie sporządzone także w razie złożenia przez skarżącego stosownego wniosku. Sąd Najwyższy przedstawił jedynie w formie ustnej główne motywy tego rozstrzygnięcia, jednak nie podał w nich przyczyny uznania kasacji „za oczywiście bezzasadną” i nie odniósł się także do wszystkich zarzutów podniesionych w kasacji.

10.3. Protokół rozprawy publikacyjnej z dnia lutego 2017 r. nie zawiera zapisu ustnych „głównych motywów” postanowienia. Ich treść została utrwalona jedynie w formie nagrania wykonanego przez skarżącego za zgodą Sądu Najwyższego. Nagranie zapisu ustnych głównych motywów postanowienia wraz ze sporządzoną przez skarżącego transkrypcją zostało załączone do niniejszej skargi (załączniki nr 3 i 4).

Dowody:

- zarządzenie o wyznaczeniu rozprawy na dzień lutego 2017 r.; protokół rozprawy z lutego 2017 r.; protokół rozprawy z lutego 2017 r. – wszystkie wymienione w sprawie prowadzonej przed SN pod sygn. akt ;
- płyta z nagraniem rozprawy publikacyjnej z .02.2017 r.; sporządzona przez skarżącego transkrypcja rozprawy publikacyjnej z .02.2017 r.; odpis postanowienia SN z lutego 2013 r., sygn. akt wraz datą doręczenia pisma pełnomocnikowi skarżącego (stempel na kopercie) - załączone przy niniejszym piśmie.

II.

Ostateczne orzeczenie o prawach i wolnościach skarżącego oraz termin jego doręczenia

1. Postanowieniem z dnia lutego 2017 r., sygn. akt Sąd Najwyższy ostatecznie orzekł o konstytucyjnych prawach i wolnościach skarżącego, utrzymując w mocy zaskarżony kasacją wyrok Sądu Apelacyjnego w W z dnia czerwca 2016 r., sygn. akt

2. Rzeczone postanowienie Sądu Najwyższego jest prawomocne, nie przysługują od niego żadne środki zaskarżenia i takie środki nie zostały przez skarżącego wniesione (art. 539 KPK). Tym samym skarżący wnosi niniejszą skargę konstytucyjną wskutek wydania ostatecznego rozstrzygnięcia (orzeczenia) o prawach i wolnościach skarżącego w rozumieniu art. 79 ust. 1

Konstytucji RP, po wyczerpaniu przysługującej mu drogi prawnej w rozumieniu art. 77 ust. 1 UTK.

3. Odpis postanowienia został doręczony pełnomocnikowi skarżącego w dniu 3 marca 2017 r. Zgodnie z art. 535 § 3 KPK, doręczone postanowienie nie zawierało uzasadnienia. W związku z powyższym wskazany w art. 77 ust. 1 UTK trzymiesięczny termin na wniesienie skargi konstytucyjnej rozpoczął bieg w dniu 3 marca 2017 r. i upływa w dniu 3 czerwca 2017 r.

III.

Przepisy procesowe, na podstawie których orzeczono o prawach i wolnościach skarżącego

1. Kasacja skarżącego od wyroku Sądu Apelacyjnego w W z dnia czerwca 2016 r. została oddalona przez Sąd Najwyższy w całości jako oczywiście bezzasadna postanowieniem wydanym na podstawie art. 535 § 3 KPK w zw. z art. 537 § 1 KPK. Taka forma rozstrzygnięcia oddalającego kasację uznaną za oczywiście bezzasadną wynika wprost z art. 535 § 3 KPK.

2. Brzmienie art. 535 § 3 KPK zostało ustalone ustawą z dnia 12 stycznia 2007 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2007 r., nr 20, poz. 116). Przepis stanowi, że o oddaleniu kasacji w razie jej oczywistej bezzasadności Sąd Najwyższy może orzec postanowieniem zarówno na rozprawie, jak i na posiedzeniu. Jeżeli postanowienie zostało wydane na posiedzeniu oraz wtedy, gdy zostało wydane na rozprawie a strona pozbawiona wolności nie miała przedstawiciela procesowego i nie została sprowadzona na rozprawę, uzasadnienie sporządza się na jej wniosek. Przepisy art. 422 i 423 KPK stosuje się odpowiednio. W pozostałych wypadkach obowiązek sporządzenia uzasadnienia postanowienia jest wyłączony. W zakresie zasad rozpoznania kasacji przepis art. 535 § 3 KPK wprowadza zatem wyjątki od zasad ogólnych dotyczących rozpoznawania spraw kasacyjnych w postępowaniu karnym.

3. Zgodnie z ogólną zasadą wyrażoną w art. 98 § 1 KPK każde postanowienie sporządza się na piśmie wraz z uzasadnieniem. W art. 100 § 6 KPK wskazano, że jeżeli ustawa nie zwalnia od jednoczesnego sporządzenia uzasadnienia postanowienia ogłasza się je lub doręcza jednocześnie z uzasadnieniem. Sąd może poprzestać na ogłoszeniu najważniejszych powodów postanowienia wówczas, gdy sąd odroczył sporządzenie jego uzasadnienia na podstawie art. 98 § 2 KPK.

4. Należy podkreślić, że żaden przepis ustawy karnoprosesowej nie przewiduje obowiązku ogłoszenia przez Sąd Najwyższy najważniejszych powodów postanowienia o oddaleniu kasacji jako oczywiście bezzasadnej.

4.1. Omówiony wyżej przepis art. 100 § 6 KPK wprost wskazuje, że jego hipoteza obejmuje sytuacje, w której sąd odroczył sporządzenie postanowienia na podstawie art. 98 § 2 KPK. Natomiast przepis art. 535 § 3 KPK całkowicie wyłącza obowiązek sporządzenia pisemnego uzasadnienia, co jednoznacznie nie jest objęte hipotezą art. 100 § 6 KPK.

4.2. Brak jest także podstaw do przyjęcia, że Sąd Najwyższy po ogłoszeniu postanowienia o oddaleniu kasacji uznanej za oczywiście bezzasadną ma obowiązek ustnego podania najważniejszych motywów rozstrzygnięcia. Stosownie do art. 418 § 3 KPK, zawartego w Rozdziale 47, obowiązek ten dotyczy wyłącznie rozstrzygnięć wydanych w formie wyroku. Natomiast zasady ogłaszania i uzasadniania rozstrzygnięć wydawanych w formie postanowień

zawarte zostały w Rozdziale 11 KPK. Autonomiczność i odrębność regulacji dotyczącej wyroków i postanowień na gruncie KPK wynika wprost z art. 99 § 1 KPK, zgodnie z którym tryb i formę uzasadnienia wyroku określają przepisy szczególne.

1. Wskazanie konstytucyjnych praw i wolności skarżącego naruszonych na skutek zastosowania zaskarżonych przepisów

5. Zaskarżone w pkt II ppkt 1) *petitum* skargi przepisy kształtują normę prawną o treści tam wskazanej. Zgodnie z przeważającym, utrwalonym orzecznictwem oraz stanowiskiem wyrażanym w literaturze, przedmiotem kontroli, w tym rozstrzygnięć wydawanych przez Trybunał Konstytucyjny jest norma prawna (zob. zamiast wielu: postanowienie TK z dnia 22 maja 2007 r., SK 38/05, OTK ZU nr 6/A/2007, poz. 59; postanowienie TK z dnia 28 maja 2015 r., P 65/14, OTK ZU nr 5/A/2015, poz. 79), którą w przedmiotowej sprawie skarżącego kształtują wymienione przepisy KPK.

5.1. Zastosowanie zaskarżonych przepisów spowodowało naruszenie prawa skarżącego do sądu (art. 45 ust. 1 w zw. z art. 2 Konstytucji), a ściślej prawa do sprawiedliwie ukształtowanej i jawnej procedury w sprawach karnych. Nie może być bowiem uznana za sprawiedliwą i jawną procedura, w ramach której Sąd Najwyższy nie ma obowiązku rzetelnego przedstawienia motywów swego rozstrzygnięcia.

5.2. Po pierwsze należy wskazać, że zaskarżone przepisy wyłączają obowiązek sporządzenia przez Sąd Najwyższy pisemnego uzasadnienia ogłoszonego na rozprawie postanowienia o oddaleniu kasacji jako oczywiście bezzasadnej. W świetle zaskarżonych przepisów Sąd Najwyższy ma zatem prawo, lecz nie obowiązek sporządzenia pisemnego uzasadnienia. Przy ogłoszeniu postanowienia z dnia lutego 2017 r. Sąd Najwyższy wskazał, że z prawa tego nie skorzysta i uzasadnienie nie zostało sporządzone.

5.3. Po drugie zaskarżone przepisy nie przewidują obowiązku ustnego podania przez Sąd Najwyższy powodów ogłoszonego na rozprawie postanowienia o oddaleniu kasacji jako oczywiście bezzasadnej. Sąd Najwyższy ma prawo ustnie przedstawić powody, którymi się kierował i w sprawie niniejszej z prawa tego skorzystał przedstawiając „główne motywy” postanowienia z dnia lutego 2017 r. W ramach ustnego wyводу Sąd Najwyższy w ogóle jednak nie wskazał dlaczego uznał kasację skarżącego za oczywiście bezzasadną, ani nie odniósł się do wszystkich zarzutów podniesionych w kasacji. Jednocześnie z przedstawionych ustanie motywów wynika, że podane zostały jedynie „główne powody”, a zatem były także i inne przyczyny wydania tego rozstrzygnięcia, których skarżący już nigdy nie będzie miał możliwości poznać. W kontekście opisanego wyżej przebiegu postępowania kasacyjnego należy stwierdzić, że z nieznanymi i niewytłumaczalnymi w demokratycznym państwie prawnym przyczyn dyskrecyjnych decyzja Sądu Najwyższego doprowadziła do naruszenia konstytucyjnych praw skarżącego.

6. Powyższe prowadzi do wniosku, że przepisy procesowe nie gwarantują skarżącemu prawa do informacji o przyczynie uznania jego kasacji za oczywiście bezzasadną. Skarżący nie ma zatem możliwości ustalenia dlaczego istotna z punktu widzenia jego interesów sprawa sądowa zakończyła się wynikiem negatywnym, przez co ani on sam, ani prokurator, ani publiczność nie mają możliwości oceny orzeczenia Sądu Najwyższego. Wskazana sytuacja braku urzędowego uzasadnienia wydanego rozstrzygnięcia może zamykać drogę do korzystania przez skarżącego z dalszych środków ochrony prawnej. Orzeczenia Sądu Najwyższego mogą w

przypadku wadliwości stosowania prawa być podstawą skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka albo Komitetu Praw Człowieka, a w wyjątkowych – takich jak ten - przypadkach wadliwości podstawy prawnej orzeczenia także do Trybunału Konstytucyjnego. W braku obowiązku rzetelnego uzasadnienia takiego orzeczenia wykazanie jego wadliwości może być rażąco utrudnione, a w skrajnych wypadkach wręcz niemożliwe.

7. Należy mieć na uwadze, że kasacja stanowi środek zaskarżenia objęty tzw. przymusem radcowsko-adwokackim - może zostać sporządzona i podpisana wyłącznie przez profesjonalnego pełnomocnika procesowego. W sytuacji, w której oczywista bezzasadność kasacji stanowi skutek jej wadliwego sporządzenia, w braku uzasadnienia postanowienia ją oddalającego skarżący może się w ogóle o tym nie dowiedzieć. Powyższe podważa prawo skarżącego do dochodzenia naprawienia szkody od niestaranego pełnomocnika oraz prawo zwrócenia się do organów samorządu zawodowego o zastosowanie środków odpowiedzialności dyscyplinarnej względem pełnomocnika.

7.1. Należy także stwierdzić, że Sąd Najwyższy - o ile zdecyduje się podać ustnie motywy rozstrzygnięcia - nie ma obowiązku ich utrwalenia w protokole rozprawy lub poprzez ich nagranie. Należy wskazać, że w obecnym stanie prawnym przebieg rozprawy może, lecz nie musi być nagrywany, zaś decyzja w tym przedmiocie należy do sądu orzekającego w sprawie. Sąd Najwyższy nie utrzymał w żaden sposób motywów postanowienia z dnia lutego 2017 r. Mimo, iż ustny wywód Sądu Najwyższego został nagrany przez skarżącego za zgodą Sądu trzeba stwierdzić, że utrwalenie takie nakłada na skarżącego trudne do przewidzenia obowiązki. Należy bowiem podkreślić, że we wszystkich postępowaniach prowadzonych przez organy władzy publicznej uzasadnienia ich orzeczeń uznawane są za dokumenty urzędowe objęte domniemaniem autentyczności. W braku utrwalenia przez sąd uzasadnia (bądź chociażby motywów) jego rozstrzygnięcia skarżący staje wobec konieczności dowodzenia treści uzasadnienia, co wiąże się z ryzykiem, że nie będzie w stanie podołać temu zadaniu i przez to ochrona jego praw dozna uszczerbku.

7.2. Wreszcie wypada zaznaczyć, że zaskarżony jako niekonstytucyjny przepis art. art. 535 § 3 KPK stwarza możliwość niczym nieuzasadnionego i nadto dyskrecjonalnego zwolnienia się przez organ sądowniczy z powszechnego obowiązku podjęcia trudu ustnego i pisemnego przedstawienia uzasadnienia swojego orzeczenia. Stan faktyczny w zakresie decyzji procesowych podejmowanych w sprawie M K przez Sąd Najwyższy jest doskonałą tego egzemplifikacją. Rozprawa kasacyjna w dniu .02. 2017 r. zakończyła się bowiem odroczeniem do dnia .02.2017 r. publikacji wyroku, aby w tym dniu doprowadzić do opublikowania nieuzasadnianego na piśmie postanowienia, którego celowość nie została nawet ustnie usprawiedliwiona. Procesowa możliwość zwolnienia się organu władzy publicznej z oczywistego w demokratycznym państwie prawnym i - jak się dotychczas wydawało - powszechnego obowiązku trwałego uzasadniania swoich rozstrzygnięć powinno doprowadzić do oczekiwanej przez skarżącego korektury przepisu.

2. Naruszenie Konstytucji przez zaskarżone przepisy

A. Prawo do sądu – zasada sprawiedliwości proceduralnej w ramach karnego postępowania kasacyjnego i rozpoznawania kasacji „oczywiście bezzasadnych”

8. W ramach ogólnie sformułowanego w art. 45 ust. 1 Konstytucji prawa do sądu mieszczą się w rzeczywistości dwa konstytucyjne prawa podmiotowe: 1) prawo do sądu jako prawo do sądowego wymiaru sprawiedliwości, a więc merytorycznego rozstrzygnięcia w zakresie praw jednostki, oraz 2) prawo do sądowej kontroli aktów godzących w konstytucyjnie gwarantowane wolności i prawa jednostki (zob. np. wyrok TK z 16 marca 2004 r., sygn. K 22/03, OTK ZU nr 3/A/2004, poz. 20).

9. Prawa do sądowego wymiaru sprawiedliwości obejmuje m.in. prawo do rzetelnej procedury sądowej, ukształtowanej zgodnie z wymogami sprawiedliwości i jawności. Dotyczy to w szczególności przewidywalności poszczególnych czynności sądu i możliwości obiektywnej weryfikacji ich prawidłowości. Prawo do sprawiedliwego procesu sądowego gwarantuje stronom postępowania możliwość korzystania z praw i gwarancji procesowych oraz rzetelne i merytoryczne rozpatrzenie sprawy (zob. w szczególności wyrok TK z 25 lipca 2013 r., sygn. SK 17/12, OTK ZU nr 6/A/2013, poz. 86). Sprawiedliwość proceduralna należy do istoty konstytucyjnego prawa do sądu, które bez zachowania standardu rzetelności postępowania miałoby fasadowy charakter (SK 22/11).

10. Opisana wyżej zasada sprawiedliwości proceduralnej ma charakter uniwersalny, dotyczy wszystkich etapów i rodzajów postępowania. Wynika ona nie tylko z art. 45 ust. 1 Konstytucji, ale także z art. 2 Konstytucji, i jest „wartością samą w sobie” (zob. wyroki TK z: 16 stycznia 2006 r., sygn. SK 30/05 oraz 2 października 2006 r., sygn. SK 34/06, OTK ZU nr 9/A/2006, poz. 118; wyrok z 1 lipca 2008 r., sygn. SK 40/07, OTK ZU nr 6/A/2008, poz. 101). Konstytucyjne prawo do sądu oraz wyrażona w art. 2 Konstytucji zasada państwa prawnego pozostają ze sobą w ścisłym związku, na co Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie wskazywał (zob. m.in. wyrok z 31 marca 2005 r., sygn. SK 26/02). Zasada zaufania wywodzona z art. 2 Konstytucji oznacza, że jednostka ma prawo oczekiwać od władzy, której zachowanie się podlega ocenie (ustawodawca, sąd), czytelności, przejrzystości, poszanowania zasad systemowych gwarantujących ochronę praw człowieka (SK 30/05).

11. Powyższego wniosku nie zmienia fakt, iż kasacja do Sądu Najwyższego stanowi nadzwyczajny środek zaskarżenia, zaś z przepisów Konstytucji nie można zatem wywodzić prawa do kasacji jako prawa do rozpoznania sprawy przez kolejną, trzecią instancję (SK 40/07). Ustawodawca co do zasady korzysta z wolności wyboru modelu postępowania kasacyjnego oraz ewentualnej modyfikacji kryteriów wyznaczających dostęp do zwyczajnej kasacji poprzez zastąpienie dotąd obowiązujących podstaw kasacyjnych innymi oraz procedury przyjmowania kasacji do rozpoznania, o ile przyjęte kryteria będą się mieścić w porządku konstytucyjnym (wyrok TK z 30 maja 2007 r., sygn. SK 68/06, OTK ZU nr 6/A/2007, poz. 53). Jeżeli ustawodawca kreuje instytucję kasacji karnej, wówczas musi respektować zasady sprawiedliwości proceduralnej oraz zasady przyzwoitej legislacji (zob. wyroki TK z: 31 marca 2005 r., sygn. SK 26/02, OTK ZU nr 3/A/2005, poz. 29 oraz z 6 października 2004 r., sygn. SK 23/02, OTK ZU nr 9/A/2004, poz. 89; SK 30/05). Jak wskazano w uzasadnieniu wyroku w sprawie SK 40/07, „ustawodawca, decydując się na wyjście poza minimalny standard gwarantowany przez art. 176 ust. 1 Konstytucji, i stanowiąc przepisy wyznaczające dostęp do trzeciej instancji, nie może działać na zasadzie pełnej dowolności, i to niezależnie od tego, czy kasacja ukształtowana zostaje jako środek zaskarżenia wszczynający postępowanie przed kolejną instancją sądową, czy też – jako nadzwyczajny środek zaskarżenia – inicjujący nadzwyczajne postępowanie kontrolne“ (tak

też sygn. SK 68/06: „*W tym zakresie skrepowany jest bowiem innymi przepisami konstytucyjnymi*”).

11.1. W zakresie kasacji karnej Trybunał stwierdził, że: „*Jeżeli zatem wprowadzenie samej kasacji jest „niekonieczne” z punktu widzenia wymagań konstytucyjnego prawa do sądu, to w wypadku, gdy tego dokonano w ustawodawstwie zwykłym, rzetelność wykreowanej w ten sposób procedury – podlega ocenie jej konstytucyjności, poprzez odwołanie się do wzorca art. 2 Konstytucji*” (SK 30/05). Trybunał podkreślił także, iż „*jakkolwiek konstytucyjne prawo do sądu nie przewiduje „prawa do kasacji” ani „prawa do rozpatrzenia kasacji oczywiście bezzasadnej”, to jednak o ile w ogóle procedura jest w ten „niekonieczny” sposób uzupełniona o takie właśnie możliwości, to sam sposób jej ukształtowania musi odpowiadać standardom rzetelności i w tym zakresie problem oceny tej rzetelności staje się kwestią konstytucyjną wchodząca w obszar prawa do sądu (naruszenie art. 2 w związku z art. 45 Konstytucji). Konstytucyjne prawo do sądu może więc być rozważane z punktu widzenia konstytucyjnego przedmiotu i poziomu ochrony, jak również z punktu widzenia konstytucyjnej jakości stosowanej procedury w postępowaniach sądowych*”).

11.2. Tym samym wówczas, gdy ustawodawca w wybranych przez siebie kategoriach spraw zdecyduje się na przyznanie możliwości zaskarżenia do kolejnej, trzeciej instancji, to postępowanie to musi odpowiadać standardom rzetelnego procesu (co stanowi samo w sobie komponent prawa do sądu), nawet, jeżeli brak podstaw do dopatrywania się na tle konstytucji samodzielnego prawa do trzeciej instancji (kasacji) - zob. powołane wyroki TK o sygn.: SK 32/03, SK 26/02, SK 23/02, SK 30/05, SK 40/07. Taka procedura, sama w sobie nieobligatoryjna z perspektywy konstytucyjnej, może być przedmiotem oceny konstytucyjnej (por. wyroki TK o sygn. SK 32/03 oraz SK 26/02).

11.3. Jeżeli ograniczenie uprawnień procesowych strony jest zbędne, z punktu widzenia zamierzonych przez ustawodawcę celów, takich jak zapewnienie większej efektywności postępowania i jego szybkości, a jednocześnie wypacza pozycję stron, uniemożliwia właściwe zrównoważenie ich pozycji procesowej, a tym samym łamie podstawowy postulat sprawiedliwości proceduralnej, czy wreszcie prowadzi do arbitralnego rozstrzygnięcia „sprawy” – to w tego rodzaju wypadkach dochodziłoby do naruszenia gwarancji konstytucyjnych związanych z prawem do sądu (zob. wyrok TK z 28 lipca 2004 r., sygn. P 2/04, wyrok TK z 20 września 2006 r., sygn. SK 63/05, OTK ZU nr 8/A/2006, poz. 108).

12. Za minimalne wymaganie prawa do sprawiedliwej procedury sądowej orzecznictwo Trybunału uznaje nakaz podmiotowego, a nie przedmiotowego traktowania uczestników postępowania oraz zakaz arbitralnego działania sądu. Wyrażona w art. 45 ust. 1 oraz art. 2 Konstytucji zasada sprawiedliwości proceduralnej obejmuje przede wszystkim ujawnienie w czytelny sposób motywów rozstrzygnięcia (a więc unikania dowolności czy wręcz arbitralności w działaniu sądu) oraz zapewnienia uczestnikom postępowania przewidywalności, przez odpowiednią spójność i wewnętrzną logikę mechanizmów, którym są oni poddani (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 16 stycznia 2006 r., sygn. SK 30/05, OTK ZU nr I/A/2006, poz. 2; wyrok TK z 25 lipca 2013 r., sygn. SK 17/12). Z prawa do sądu wynika zatem konstytucyjny nakaz ujawniania w czytelny sposób motywów rozstrzygnięcia, w stopniu umożliwiającym weryfikację sposobu myślenia sądu. Reasumując, gwarancje proceduralne wyrażone w art. 45 i art. 2 Konstytucji odnoszą się także do postępowań nadzwyczajnych, takich jak postępowanie kasacyjne uregulowane w ustawie karnoprocesowej.

B. Standardy konstytucyjne dotyczące uzasadnienia kasacji uznanej za oczywiście bezzasadną określone w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego

13. Zaskarżone niniejszą skargą konstytucyjną brzmienie art. 535 § 3 KPK zostało ustalone ustawą z dnia 12 stycznia 2007 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2007 r., nr 20, poz. 116). Ustawa nowelizująca miała na celu wprowadzenie do ustawy karnoprosowej zasad rozpoznawania kasacji uznanych za oczywiście bezzasadne zgodnych ze standardami konstytucyjnymi sformułowanymi w wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 stycznia 2006 r. (SK 30/05, Dz.U. 2006 nr 15, poz. 118). W powołanym wyroku Trybunał Konstytucyjny uznał, że art. 535 § 2 KPK w dawnym brzmieniu, ustalonym ustawą z dnia 20 lipca 2000 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego, ustawy - Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego oraz ustawy - Kodeks karny skarbowy ustawy (Dz.U. Nr 62, poz. 717), za niezgodną z art. 2 w związku z art. 45 ust. 1 i art. 31 ust. 3 Konstytucji. Dawny art. 535 § 2 KPK stanowił, że Sąd Najwyższy oddala na posiedzeniu bez udziału stron kasację w razie jej oczywistej bezzasadności, zaś takie rozstrzygnięcie nie wymagało pisemnego uzasadnienia.

14. Ocena konstytucyjności obecnie obowiązującego brzmienia art. 535 § 3 KPK, ustalonego ustawą nowelizującą z dnia 12 stycznia 2007 r., wymaga zatem w pierwszym rzędzie omówienia standardów sformułowanych w uzasadnieniu wyroku z dnia 16 stycznia 2006 r. (SK 30/05). Należy mieć przy tym na uwadze, że przed wydaniem wyroku Trybunał Konstytucyjny dwukrotnie wypowiadał się w przedmiocie regulacji zawartej w dawnym art. 535 § 2 KPK, odpowiednio w postanowieniach z dnia 11 kwietnia 2005 r. (SK 48/04, OTK Seria A 2005 nr 4, poz. 45) oraz z dnia 25 listopada 2005 r. (Ts 136/05, OTK Seria B 2006 nr 4). Poglądy wyrażone w obu tych orzeczeniach były powoływane w toku prac legislacyjnych nad ustawą z dnia 12 stycznia 2007 r., dlatego również zostaną omówione.

a) postanowienie z dnia 11 kwietnia 2005 r. (SK 48/04)

15. Postanowieniem z dnia 11 kwietnia 2005 r. (SK 48/04) Trybunał umorzył postępowanie ze skargi konstytucyjnej wskazując, że skarżący żądał stwierdzenia niezgodności z Konstytucją normy wyrażonej w dawnym art. 535 § 2 KPK, jednak nie wskazał sposobu, w jaki miało dojść do naruszenia w konkretnej sprawie konkretnego podmiotowego prawa skarżącego wynikającego z Konstytucji. Mimo że Trybunał zmuszony był wydać orzeczenie formalne, w jego uzasadnieniu zawarł merytoryczne uwagi dotyczące zaskarżonej skargą normy ustawy karnoprosowej.

15.1. Trybunał wskazał, że w sprawie skarżącego odbyła się rozprawa, a skarżący, jak i jego pełnomocnik byli prawidłowo zawiadomieni o jej terminie. Sąd Najwyższy przeprowadził rozprawę i wydał postanowienie, ustnie podając najważniejsze powody rozstrzygnięcia. W związku z powyższym Trybunał przyjął, że wbrew art. 79 Konstytucji skarżący nie wykazał, iż z uwagi na brzmienie zaskarżonego przepisu doszło do naruszenia jego konstytucyjnego prawa do rzetelnego sądu. Jeżeli bowiem o naruszeniu prawa do sądu miałby świadczyć brak uzasadnienia konkretnego postanowienia, to zarzut ten był chybiony. Postanowienie było uzasadnione w postaci ustnej.

15.2. Trybunał wyraził pogląd, że uzasadnianie orzeczeń sądowych jest decydującym

komponentem prawa do rzetelnego sądu jako konstytucyjnie chronionego prawa jednostki. W wypadku jednak orzeczeń kończących sprawę w wielu systemach prawnych państw demokratycznych, przewidziane są różne ograniczenia ich uzasadniania. Wartościami pozostającymi w konflikcie jest sprawność postępowania i legitymizujący (w skali makro i mikro) walor uzasadnień. Dopuszczalność pominięcia w polskim systemie prawnym pisemnego uzasadnienia dotyczy tylko postanowień. Istniejąca i znana Trybunałowi praktyka potwierdza fakt uzasadniania ustnie postanowień oddalających kasację oczywiście bezzasadną, w wypadku gdy przeprowadzono rozprawę. W tej sytuacji nie można było twierdzić, że kwestionowany przepis ustawy karnoprosowej całkowicie wyłączał w ówczesnym stanie prawnym uzyskanie uzasadnienia w wypadku postanowienia uznającego kasację za bezzasadną.

15.3. Z uwagi na formalny charakter postanowienia z dnia 11 kwietnia 2005 r. Trybunał uchylił się jednak od oceny proporcjonalności ograniczenia sformułowanego w dawnym art. 535 § 2 KPKW sprawie prowadzonej pod sygn. akt SK 48/04 skarga konstytucyjna dotknięta była brakami formalnymi, jak również nie wskazywała na nieproporcjonalność ograniczenia praw skarżącego jako podstawy kontroli konstytucyjnej. Skarżący z jednej strony podnosił, że naruszono jego prawa konstytucyjne, gdyż nie miał możliwości zapoznania się z ustnym uzasadnieniem, a z drugiej wskazywał, że naruszenie polegało na arbitralnym nieuwzględnieniu wniesionej przez niego kasacji karnej. Tym samym skarżący kwestionował w skardze konstytucyjnej nie tyle sam przepis prawa, co wydane na jego podstawie rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego.

b) postanowienie z dnia 25 listopada 2005 r. (Ts 136/05)

16. W postanowieniu z dnia 25 listopada 2005 r. (Ts 136/05) Trybunał Konstytucyjny stwierdził formalną niedopuszczalność badania zgodności dawnego art. 535 § 2 KPK z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 32 ust. 1 oraz art 2 Konstytucji i odmówił nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej. Trybunał wskazał, że skarżący nie uprawdopodobnił, że doszło do naruszenia przysługujących skarżącemu praw lub wolności o charakterze konstytucyjnym na skutek wydania przez Sąd Najwyższy postanowienia o oddaleniu wniesionej przez niego kasacji jako oczywiście bezzasadnej. Skarżący uchybił zatem jednej z przesłanek formalnych skargi konstytucyjnej. Na marginesie uzasadnienia formalnego rozstrzygnięcia Trybunał odwołał się do argumentacji przedstawionej w postanowieniu z dnia 11 kwietnia 2005 r. (SK 48/04) i podkreślił, że znana mu praktyka potwierdza fakt uzasadniania ustnie postanowień oddalających kasację jako bezzasadną, w wypadku gdy przeprowadzono rozprawę, a oskarżony wziął w niej udział. W tej sytuacji nie można było twierdzić, że kwestionowany przepis KPK w ogóle uniemożliwia uzyskanie uzasadnienia w wypadku postanowienia uznającego kasację za oczywiście bezzasadną.

c) wyrok z dnia 16 stycznia 2006 r. (SK 30/05)

17. Dawny art. 535 § 2 KPK został uznany za niezgodny z art. 2 w związku z art. 45 ust. 1 i art. 31 ust. 3 Konstytucji na mocy wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 stycznia 2006 r. (sygn. akt SK 30/05). W sprawie zakończonej tym wyrokiem skarżący wniósł kasację karną, która została oddalona na posiedzeniu, o którym skarżący, ani jego pełnomocnik nie zostali powiadomieni. Odmienne niż w omówionych wcześniej dwóch postanowieniach, w sprawie tej Trybunał poddał badaniu proporcjonalność ograniczenia praw uczestników postępowania w przedmiocie kasacji uznanej za oczywiście bezzasadną.

18. W uzasadnieniu wyroku Trybunał wskazał, że prawo do sprawiedliwej procedury sądowej, także na etapie kasacyjnym, jest konstrukcyjnym elementem prawa do sądu wyrażonego przede wszystkim w art. 45 i art. 77 ust. 2 Konstytucji. Prawa podmiotowe do sprawiedliwej procedury nie można wprawdzie wywodzić wyłącznie z art. 2 Konstytucji, jednakże wyrażoną w tym przepisie zasadę demokratycznego państwa prawnego, a zwłaszcza zasadę zaufania, należy uwzględniać, rekonstruując wzorzec sprawiedliwego (rzetelnego) postępowania sądowego.

18.1. Skoro powołane przepisy stanowią wzorzec konstytucyjny rzetelnej procedury, Trybunał Konstytucyjny wskazał, że składają się nań następujące elementy:

- możliwości bycia wysłuchanym,
- ujawniania w czytelny sposób motywów rozstrzygnięcia, w stopniu umożliwiającym weryfikację sposobu myślenia sądu (i to nawet jeśli samo rozstrzygnięcie jest niezaskarżalne - legitymizacja przez przejrzystość), a więc unikania dowolności czy wręcz arbitralności w działaniu sądu oraz
- zapewnienia przewidywalności dla uczestnika postępowania, przez odpowiednią spójność i wewnętrzną logikę mechanizmów, którym jest poddany.

18.2. Trybunał wskazał, że praktyczna realizacja wzorca konstytucyjnego ściśle wiąże się z funkcjami, które powszechnie przypisuje się uzasadnieniom sądowym, jako że:

- wymusza samokontrolę sądu, który musi wykazać, że orzeczenie jest materialnie i formalnie prawidłowe oraz odpowiada wymogom sprawiedliwości,
- dokumentuje argumenty przemawiające za przyjętym rozstrzygnięciem,
- jest podstawą kontroli zewnętrznej przez organy wyższych instancji,
- służy indywidualnej akceptacji orzeczenia,
- umacnia poczucie zaufania społecznego i demokratycznej kontroli nad wymiarem sprawiedliwości oraz
- wzmacnia bezpieczeństwo prawne.

18.3. Trybunał wskazał także, iż uzasadnienia orzeczeń najwyższych organów sądowych, w tym Sądu Najwyższego, mają znaczący wpływ na kształtowanie się praktyki i rzeczywistych standardów prawnych w obrocie prawnym i orzecznictwie sądowym. Dodatkowo orzeczenia Sądu Najwyższego (np. w razie wadliwości stosowania prawa) mogą być podstawą skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka albo Komitetu Praw Człowieka lub Trybunału Konstytucyjnego (jeżeli przedmiotem zarzutu jest wadliwość podstawy prawnej orzeczenia). Nie można również lekceważyć funkcji legitymizacyjnej uzasadnień sądowych. Dokonuje się ona w skali indywidualnej (strony postępowania) oraz skali generalnej (opinia publiczna). Komunikacja racjonalnych rozstrzygnięć sądowych i ich uzasadnień pozwala je łatwiej akceptować, a w konsekwencji w opinii publicznej buduje zaufanie społeczne do władzy sądowniczej.

18.4. Trybunał odnotował okoliczność, że brak konieczności uzasadnienia, choćby związłego, lecz konkretnego, wskazującego "co", tzn. jaką okoliczność uznano za przesądzającą o oczywistej bezzasadności na tle konkretnej kasacji, stanowi naruszenie zasady zaufania wyrażonej w art. 2 Konstytucji. Ustawodawca posłużył się zwrotem niedookreślonym "kasacja oczywiście bezzasadna". Znaczenie zwrotów niedookreślonych w konkretnej sytuacji nie może być jednak - jak to podkreśla Trybunał - ustalane arbitralnie. Dlatego użycie zwrotu nieostrego wymaga istnienia szczególnych gwarancji proceduralnych, zapewniających przejrzystość i ocenność praktyki wypełniania nieostrego zwrotu konkretną treścią przez organ decydujący o tym

wypełnieniu. Wykorzystanie przez ustawodawcę techniki legislacyjnej opartej na zwrotach nieokreślonych z punktu widzenia oceny konstytucyjności będzie wymagało zaostrożonych kryteriów dotyczących procedury posługiwania się takimi zwrotami, jak np. dostępność przeprowadzonego rozumowania dla zainteresowanych dzięki jawności postępowania lub ujawnianiu motywów rozstrzygnięcia.

19. Skoro zatem ustalanie treści zwrotu niedookreślonego następuje w procesie stosowania prawa, procedurze tego stosowania należy stawiać jakieś wymogi. Uzyskanie informacji, danych umożliwiających ocenę, że praktyka w tym zakresie jest prawidłowa, jest możliwe zwłaszcza na podstawie analizy orzecznictwa sądowego, które autorytatywnie usuwa istniejące obiektywnie wątpliwości co do treści zwrotu niedookreślonego. Nie ulega wątpliwości, że ustalanie treści zwrotu "oczywista bezzasadność" może być dokonane w sensowny sposób tylko na podstawie analizy uzasadnień orzeczeń sądu kasacyjnego przyjmującego *in concreto* istnienie oczywistej bezzasadności.

19.1. Trybunał wskazał, że niedopuszczalna jest sytuacja, w której jednocześnie wyłączono obowiązek informacyjny wobec stron w jego obu postaciach (umożliwienie obserwacji postępowania w sprawie kasacji; uzasadnienie zapadłego rozstrzygnięcia), a jednocześnie przesłanką stosowania normy jest "oczywistość bezzasadności kasacji", co - jako zwrot nieostry - wymaga szczególnych gwarancji proceduralnych, to należy uznać, że ograniczenia rzetelności procedury poszły za daleko.

19.2. Wedle Trybunału standard konstytucyjny nie wznaga obszernych wywodów na temat istoty czy natury "oczywistej bezzasadności", lecz zwykłe wskazanie (co wymaga jednozdaniowej, najwyżej kilkuzdaniowej wypowiedzi), jaka okoliczność, fakt, zdarzenie (*in concreto*) - zostały uznane za wypełniające znamiona "oczywistości" bezzasadności kasacji. Chodzi o wypowiedź typu: "zarzut, iż jeden z sędziów przysłuchiwał się rozprawie z zamkniętymi oczami, nie może być uznany za wypełniający znamiona niewłaściwej obsady sądu" (przykład autentyczny). Istnienie takiego - dostępnego dla zainteresowanych stron i dla profesjonalistów prawników - orzecznictwa, łącznie mogłoby się przyczynić do racjonalizacji praktyki ograniczania liczby kasacji nieefektywnych. Taki stan rzeczy czyniłby jednocześnie zadość powinności informacyjnej sądu, w równej mierze zabezpieczającej interesy strony, co legitymizującej autorytet wymiaru sprawiedliwości. Uczynienie zadość takiemu postulatowi jest tym łatwiejsze, że wszak sąd, orzekając, niewątpliwie na własny użytek dokonuje w momencie orzekania "podciągnięcia" określonych faktów pod pojęcie "oczywistej bezzasadności" kasacji i dlatego łatwo tę okoliczność może utrwalić i podzielić się jej oceną ze stroną. Brak uzasadnienia orzeczenia sądowego, z samej zasady musi budzić wątpliwości konstytucyjne. To zaś powoduje, że aprobata takiego pominięcia musi spełniać test "konieczności" z uwagi na inne wartości konstytucyjne.

19.3. Wobec tego Trybunał wskazał, że przyczyną niekonstytucyjności normy była kumulacja w ramach jednego postępowania sądowego trzech czynników: 1) braku powinności zawiadamiania stron o posiedzeniu, 2) braku powinności sporządzenia uzasadnienia postanowienia o oddaleniu kasacji jako oczywistej bezzasadnej oraz 3) faktu posługiwania się zwrotem nieostrym „oczywistej bezzasadności” jako przesłanką stosowania art. 535 § 2 KPK wykluczających informacyjny obowiązek sądu.

20. W ocenie Sądu Konstytucyjnego kumulacja wymienionych czynników prowadziła do wniosku o przekroczeniu przez ustawodawcę granic proporcjonalności w zakresie

ukształtowania rzetelnej procedury rozpatrywania "oczywiście bezzasadnych kasacji". Zgromadzenie w ramach jednego postępowania sądowego trzech wymienionych czynników prowadziło do wniosku o przekroczeniu przez ustawodawcę granic proporcjonalności w rozumieniu art. 31 ust. 3 Konstytucji w zakresie ukształtowania rzetelnej procedury rozpatrywania "oczywiście bezzasadnych kasacji" i ograniczenia w ramach tej szczególnej procedury uprawnień procesowych strony.

C. Obecny stan prawny

21. W związku z omówionym wyżej wyrokiem Trybunału z dnia 16 stycznia 2006 r., sygn. SK 30/05, dawny art. 535 § 2 KPK utracił moc obowiązującą z upływem 12 miesięcy od daty ogłoszenia wyroku Trybunału, co nastąpiło z dniem 31 stycznia 2007 r. Jak wynika z uzasadnienia rządowego projektu ustawy z dnia 12 stycznia 2007 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2007 r., nr 20, poz. 116) wskazana sytuacja spowodowała „konieczność szybkiego uchwalenia przepisów proceduralnych, regulujących postępowanie w sprawie kasacji oczywiście bezzasadnej” (druk sejmowy V kadencji nr 1151). Należy zauważyć, że pośpiech udzielił się Ustawodawcy, jako że powołane uzasadnienie jest bardzo lakoniczne i nie zawiera żadnej analizy standardów konstytucyjnych i wytycznych przedstawionych w wyroku Trybunału.

21.1 Uzasadnienie ogranicza się do wskazania, że przepis art. 535 KPK miał po nowelizacji stanowić nowe, całościowe uregulowanie sposobu rozpoznawania kasacji, w tym także kasacji oczywiście bezzasadnej. O oddaleniu kasacji w razie jej oczywistej bezzasadności Sąd Najwyższy orzeka postanowieniem zarówno na rozprawie, jak i na posiedzeniu. Postanowienie w tym względzie nie wymaga pisemnego uzasadnienia. Przewidziano jednak dwa przypadki, kiedy uzasadnienie postanowienia będzie sporządzane:

- jeżeli postanowienie zostało wydane na posiedzeniu,
- jeżeli postanowienie zostało wydane na rozprawie, a strona pozbawiona wolności nie miała przedstawiciela procesowego i nie została doprowadzona na rozprawę.

W drugim z wymienionych przypadków uzasadnienie sporządza się na wniosek tej strony przy odpowiednim zastosowaniu art. 422 i 423 KPK.

21.2. W toku prac legislacyjnych Biuro Analiz Sejmowych przygotowało dokument zatytułowany „Opinia na temat projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego (druk sejmowy nr 1151)”, który datowany jest na dzień 28 grudnia 2006 r. W opinii wskazano, że zmiana brzmienia art. 535 KPK wymuszona została orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego. Nowa regulacja różni się od uchylonej tym, że od tej ogólnej reguły braku obowiązku uzasadnienia postanowienia o oddaleniu kasacji oczywiście bezzasadnej przewidziano dwa, wyżej opisane wyjątki, w obu przypadkach uzależniając je od wniesienia wniosku o uzasadnienie. Sąd Najwyższy zwolniony jest zaś z obowiązku sporządzenia pisemnego uzasadnienia orzeczenia w pozostałych sytuacjach, tj. kiedy zapadło ono na rozprawie, w której strona brała udział, bądź brał w niej udział jej przedstawiciel procesowy. W takiej sytuacji sporządzenie pisemnego uzasadnienia jest uprawnieniem Sądu Najwyższego i żaden przepis go w tym nie ogranicza.

21.3. W ocenie Biura Analiz Sejmowych nowa regulacja spełnia wymogi konstytucyjnego prawa do sprawiedliwego rozpoznania sprawy określone w wyroku z 16 stycznia

2006 r. Brak jest konieczności pisemnego uzasadnienia oddalenia kasacji oczywiście bezzasadnej na rozprawie, w której strona brała udział. Udział strony w rozprawie, a tym samym możliwość udziału w postępowaniu i wysłuchania ustnego uzasadnienia orzeczenia zapewnia stronie należyty dostęp do informacji o podstawach rozstrzygnięcia. Natomiast szerszy do nich dostęp nie jest niezbędny ze względu na nadzwyczajny charakter rozstrzygnięcia i brak możliwości dalszego zaskarżenia.

21.4. Biuro Analiz Sejmowych wskazało, że Trybunał Konstytucyjny w dwóch, wyżej omówionych orzeczeniach SK 48/04 i Ts 136/05 oceniał konstytucyjność przepisów pozwalających na wydanie postanowienia o oddaleniu kasacji z powodu jej oczywistej bezzasadności po przeprowadzeniu rozprawy, w której nie brał udziału oskarżony prawidłowo zawiadomiony o terminie i nie uznał ówczesnych regulacji za niekonstytucyjne z powodu braku obowiązku sporządzenia w tej sytuacji uzasadnienia na piśmie.

3. Uzasadnienie sprzeczności z Konstytucją obecnego stanu prawnego w zakresie zaskarżonych przepisów proceduralnych

22. Przytoczony powyżej wywód zawarty w opinii Biura Analiz Sejmowych jest rażąco wadliwy. Ustawa karnoprosowa nie zna instytucji „ustnego uzasadnienia”. Taka instytucja występuje w polskim systemie prawnym w procedurach cywilnej oraz administracyjnej. Obie procedury zawierają gwarancje procesowe, które mają zapewnić utrwalenie treści ustnego uzasadnienia. W wypadku procedury cywilnej uzasadnienie może zostać wygłoszone ustnie wyłącznie wówczas, gdy przebieg posiedzenia jest utrwalany za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk (art. 328 § 1¹ KPC), zaś na żądanie strony sąd sporządza transkrypcje nagrania (art. 329 KPC). Dodatkowo uzasadnienie ustne musi spełniać takie same wymogi, jak uzasadnienie pisemne. W postępowaniu administracyjnym sprawy mogą być załatwiane ustnie, gdy przemawia za tym interes strony, a przepisy tego nie wyłączają. Treść oraz istotne motywy powinny ustnego rozstrzygnięcia być utrwalone w aktach w formie protokołu lub podpisanej przez stronę adnotacji (art. 14 § 2 KPA).

23. Procedura karna przewiduje instytucję pisemnego uzasadnienia (art. 98 § 1-3, art. 100 § 6 oraz art. 423 i 424 KPK) oraz ustnego podania najważniejszych powodów rozstrzygnięcia (art. 100 § 6 KPK) oraz ustnego przedstawienia najważniejszych powodów wyroku (art. 418 § 3 KPK). Należy przy tym wskazać, że powołane wyżej przypadki ustnego przedstawienia motywów orzeczeń nie wyłączają obowiązku sądu sporządzenia pisemnego uzasadnienia. Instytucja ustnego podania najważniejszych powodów rozstrzygnięcia (art. 100 § 6 KPK) ma zastosowanie wówczas, gdy sporządzenie pisemnego uzasadnienia zostało odroczone na podstawie art. 98 § 2 KPK. Natomiast w wypadku ustnego podania najważniejszych powodów wyroku (art. 418 § 3 KPK) strona jest uprawniona do złożenia wniosku o sporządzenie pisemnego uzasadnienia (art. 423 KPK). Sąd nie ma obowiązku utrwalenia w protokole lub w ramach nagrania przedstawianych ustnie informacji o powodach (motywach) rozstrzygnięcia. Procedura karna przewiduje jedynie możliwość, lecz nie obowiązek urzędowego nagrywania przebiegu rozprawy (art. 147 § 1 KPK).

24. Przechodząc do analizy regulacji trybu rozpoznania kasacji uznanej za oczywiście bezzasadną należy stwierdzić, że art. 535 § 3 KPK wyłącza obowiązek sporządzenia pisemnego uzasadnienia. Jak wynika z materiałów legislacyjnych *ratio legis* regulacji było przyspieszenie

rozpoznawania tego typu kasacji. Celowi temu służyć miała zarówno przyjęta forma rozstrzygnięcia o oddaleniu kasacji (postanowienie), jak również brak obowiązku sporządzenia pisemnego uzasadnienia, które musi spełniać wiele wymogów (art. 424 KPK).

25. Jednocześnie jednak tak odformalizowane postępowanie nie przewiduje gwarancji procesowej zapewniającej stronom, że poznają przyczyny (motywy), które zadecydowały o tym, że Sąd Najwyższy oddalił kasację jako oczywiście bezzasadną. Nie ma w tym zakresie zastosowania instytucja ustnego podania najważniejszych powodów rozstrzygnięcia (art. 100 § 6 KPK). Przepis art. 100 § 6 KPK. dotyczy bowiem wyłącznie sytuacji, w której sąd zwolniony jest z obowiązku jednoczesnego sporządzenia pisemnego uzasadnienia wraz z postanowieniem. Przepis wprost wskazuje, że jego hipoteza obejmuje sytuację, w której sąd odroczył sporządzenie postanowienia na podstawie art. 98 § 2 KPK. Natomiast przepis art. 535 § 3 KPK całkowicie wyłącza obowiązek sporządzenia pisemnego uzasadnienia, co jednoznacznie nie jest objęte hipotezą art. 100 § 6 KPK.

25.1. Brak także podstaw do przyjęcia, że Sąd Najwyższy ma obowiązek podania ustnie najważniejszych powodów rozstrzygnięcia po ogłoszeniu postanowienia o oddaleniu kasacji uznanej za oczywiście bezzasadną. Stosownie do art. 418 § 3 KPK, zawartego w Rozdziale 47, obowiązek ten dotyczy wyłącznie rozstrzygnięć wydanych w formie wyroku. Natomiast zasady ogłaszania i uzasadniania rozstrzygnięć wydawanych w formie postanowień zawarte zostały w Rozdziale 11 KPK. Autonomiczność i odrębność regulacji dotyczącej wyroków i postanowień na gruncie KPK wynika wprost z art. 99 § 1 KPK, zgodnie z którym tryb i formę uzasadnienia wyroku określają przepisy szczególne.

25.2. W związku z powyższym należy wskazać, że wbrew powołanemu wyżej pogładowi Biura Analiz Sejmowych okoliczność, że oczywiście niezasadna kasacja zostanie oddalona na rozprawie w żaden sposób nie wiąże się z gwarancją, że strona pozna przyczyny (motywy) rozstrzygnięcia. Można podejrzewać, że ustawodawca zakładał, że jeżeli sąd wydaje na rozprawie decyzję procesową, to przedstawia motywy, którymi się kierował. Taki stan rzeczy wydaje się oczywisty w demokratycznym państwie prawnym. Należy jednak wskazać, że sądy i trybunały orzekają w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie i w granicach prawa (art. 7 Konstytucji). Należy odróżnić sytuacje, w której organ władzy sądowniczej jest obowiązany podać ustnie motywy swojego rozstrzygnięcia od sytuacji, w której ma jedynie prawo tak uczynić, gdyż nie istnieje żaden przepis, który ustanawia taki obowiązek. Tym samym dostrzeżona w omówionych wyżej postanowieniach Trybunału praktyka postępowania Sądu Najwyższego nie może być uznana za realizację konstytucyjnych gwarancji podmiotu, którego kasacja została oddalona jako oczywiście bezzasadna.

25.3. Dodatkowo należy wskazać, że z punktu widzenia stron istotna jest w tej sytuacji informacja dlaczego kasacja uznana została za oczywiście bezzasadną, na co wprost wskazał Trybunał Konstytucyjny, w uzasadnieniu wyroku z dnia 16 stycznia 2006 r. W obecnym stanie prawnym strona nie ma gwarancji, że w ramach fakultatywnego „ustnego uzasadnienia” pozna przyczynę takiego rozstrzygnięcia. W wypadku skarżącego Sąd Najwyższy przedstawił główne motywy opublikowanego postanowienia, ale nie wskazał w nich dlaczego kasacja była w jego ocenie oczywiście bezzasadna. Z utrwalonego przez skarżącego ustnego wywodu Sądu Najwyższego wynika jedynie, że Sąd Najwyższy nie zgodził się z częścią zarzutów podniesionych przez skarżącego w kasacji.

26. Zaskarżone kasacją przez M K rozstrzygnięcie Sądu Apelacyjnego w W oparte było na materialnoprawnym poglądzie, zgodnie z którym art. 552 § 1 i 4 KPK w jego pierwotnym brzmieniu obejmuje obowiązek naprawienia przez Skarb Państwa wyłącznie bezpośrednich następstw oczywiście niesłusznego tymczasowego aresztowania. W oparciu o wskazany pogląd Sąd Apelacyjny w W wydał decyzje procesowe, na mocy których oddalił wnioski dowodowe skarżącego. Uznał bowiem, że nie ma potrzeby dalszego badania okoliczności faktycznych, które nie dają skarżącemu prawa do naprawienia szkody w świetle hipotezy art. 552 § 1 i 4 KPK. Z wyводу Sądu Najwyższego wynika, że w ogóle nie badał przytoczonego poglądu Sądu Apelacyjnego w W , co wskazuje, że nie jest wiadome w jaki sposób Sąd Najwyższy zbadał prawidłowość wynikających z tego poglądu decyzji procesowych.

26.1. Powyższe wskazuje, że w sprawie niniejszej ujawnia się zupełnie nowy aspekt prawa do informacji, jako części składowej prawa do sądu. W omówionym wyżej orzecznictwie Trybunału ocena konstytucyjności przepisów skupiała się na badaniu czy procedura karna została ukształtowana w ten sposób, że podmiot wnoszący kasację karną ma zagwarantowaną informację o przyczynach wydanego w jej przedmiocie rozstrzygnięcia. Natomiast w ramach dotychczasowego orzecznictwa nie była badana treść tego prawa, a mianowicie minimalny zakres tego typu informacji.

26.2. W omawianym zakresie centralnym punktem problemu jest zasada legalizmu wyrażona w art. 7 Konstytucji oraz wynikająca z art. 2 Konstytucji zasada zaufania podmiotów prawa. Rekonstruowane w tym kontekście prawo do informacji, jako element prawa do sądu wyrażonego w art. 45 ust. 1 Konstytucji powinna wskazywać, że rozstrzygnięcie zostało wydane na podstawie i w granicach prawa, a zatem, że zachodziły przesłanki uznania danej kasacji za oczywiście bezzasadną. W przeciwnym wypadku ocena kasacji dokonana przez Sąd Najwyższy pozostaje poza jakąkolwiek kontrolą i nie poddaje się żadnej weryfikacji ze strony uczestników postępowania, publiczności, jak również samego Sądu Najwyższego.

26.3. W związku z powyższym należy wskazać, że ustanowione w zaskarżonych przepisach ograniczenie praw procesowych strony postępowania kasacyjnego nie spełnia testu proporcjonalności ustanowionego w art. 31 ust. 3 Konstytucji. Zaskarżona regulacja wyłącza zasady ogólne zastępując pojęcie obowiązku sądu „praktyką postępowania”, która nie ma żadnej podstawy prawnej, ani czytelnego i jednoznacznego kształtu i treści. Brak obowiązku przedstawienia i utrwalenia uznania kasacji za „oczywiście bezzasadną” jest ograniczeniem nieproporcjonalnym, a przez to nadmiernym. W praktyce może dojść do sytuacji, w której sam Sąd Najwyższy nie będzie w stanie ustalić jakie były motywy jego własnego rozstrzygnięcia.

27. Obecna regulacja art. 535 § 3 KPK wskazanego wyżej standardu nie zapewnia, co jest doskonale widoczne na tle przebiegu postępowania prowadzonego na skutek kasacji skarżącego pod sygn. akt Prokurator nie uznał kasacji za oczywiście bezzasadną, podobnie Sąd Najwyższy nie znalazł podstaw do jej oddalenia jako oczywiście bezzasadnej na posiedzeniu w dniu grudnia 2016 r., co wymagałoby pisemnego uzasadnienia. Sąd Najwyższy skierował kasację na rozprawę, a w dodatku na rozprawie w dniu lutego 2017 r. odroczył publikację wyroku. Stosownie do przepisu art. 411 § 1 KPK w sprawie zawilej albo z innych ważnych powodów sąd może odroczyć wydanie wyroku na czas nieprzekraczający 14 dni. Tym samym skarżący otrzymał informację, że w jego sprawie zostanie wydany wyrok, a co więcej sprawa ta wymaga ze strony Sądu Najwyższego namysłu, przez co miał jednoznaczne podstawy

by sądzić, że jego kasacja nie jest oczywiście bezzasadna. Wydane następnie postanowienie oddalające kasację skarżącego jako oczywiście bezzasadne stanowiło zatem działanie sądu, które było dla stron zaskakujące i z tej także przyczyny naruszało zasadę zaufania (art. 2 Konstytucji).

28. Wygłoszone w dniu lutego 2017 r. ustne główne motywy postanowienia nie wskazywały przyczyny, dla której kasacja skarżącego została ostatecznie uznana za bezzasadną w stopniu oczywistym. Jednocześnie Sąd Najwyższy przedstawił ustnie informację, z której wynika, że było wiele różnych przyczyn, z powodu których oddalił kasację skarżącego. Nie odniósł się jednak do wszystkich zarzutów kasacyjnych, ani też nie wskazał dlaczego je pomija. Nie ulega wątpliwości, że w niektórych wypadkach wystarczy rozpoznać jeden z wielu zarzutów aby uznać pozostałe za nieistotne. W sprawie niniejszej Sąd Najwyższy na nic takiego jednak nie wskazał. Tym samym przedstawione przez Sąd Najwyższy ustne główne motywy rozstrzygnięcia mogą w świetle przebiegu postępowania kasacyjnego oraz zawartości przekazanej ustnie informacji budzić obiektywnie uzasadnione wątpliwości, tak z punktu widzenia skarżącego i prokuratora, jak i postronnych obserwatorów.

29. Wskazana sytuacja faktycznie zamyka możliwość korzystania przez skarżącego z dalszych środków ochrony prawnej. Jak już wskazano Sąd Najwyższy faktycznie podzielił pogląd Sądu Apelacyjnego w W dotyczący wąskiego zakresu kompensacji szkody wyrządzonej na skutek wykonania oczywiście niesłusznego tymczasowego aresztowania. Orzeczenia Sądu Najwyższego (np. w razie wadliwości stosowania prawa) mogą być podstawą skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka albo Komitetu Praw Człowieka lub Trybunału Konstytucyjnego (jeżeli przedmiotem zarzutu jest wadliwość podstawy prawnej orzeczenia). W braku uzasadnienia takiego orzeczenia wykazanie jego wadliwości jest rażąco utrudnione, a w wielu wypadkach wręcz niemożliwe. W braku pisemnego uzasadnienia postanowienia z dnia lutego 2017 r. skarżący nie może skutecznie skorzystać ze środków ochrony prawnej w związku z wadliwym poglądem dotyczącym wąskiego zakresu kompensacji szkody, który narusza konstytucyjne prawo skarżącego do odszkodowania z art. 41 ust. 5 Konstytucji.

IV.

Przepisy materialnoprawne, na podstawie których orzeczono o prawach i wolnościach skarżącego

1. Niniejsza skarga konstytucyjna dotyczy postępowania prowadzonego w trybie Rozdziału 58 KPK w sprawie wynikających z art. 552 § 1 i 4 KPK w brzmieniu pierwotnym przepisu (Dz.U. 1997 r., Nr 89, poz. 555) roszczeń skarżącego o naprawienie szkody wyrządzonej niewątpliwie niesłusznym tymczasowym aresztowaniem. Należy wskazać, że opisane powyżej naruszenia przepisów Konstytucji w zakresie odnoszącym się do wymagań proceduralnych stawianych Sądowi Najwyższemu, jako organowi rozpoznającemu kasację przez przepisy postępowania karnego, wywołały negatywny skutek w zakresie możliwości wykazania przez skarżącego zastosowania przez Sąd Najwyższy normy art. 552 § 1 i 4 KPK w wykładni sprzecznej z Konstytucją.

2. W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego utrwalił się pogląd, że stała, powtarzalna i powszechna praktyka odczytania kontrolowanego przepisu determinuje jego treść w takim stopniu, iż - mimo, że przepis potencjalnie mógłby być także inaczej odczytywany (wykładany, interpretowany) - ta właśnie utrwalona w praktyce treść czyni przepis zdolnym do

poddania go kontroli konstytucyjności (por. np. postanowienie TK z 21.09.2005 r., sygn. SK 32/04, OTK ZU nr 8/A/2005, poz. 95).

2.1. Powyższa sytuacja zachodzi w sprawie niniejszej. Sąd Apelacyjny w W wskazał w uzasadnieniu wyroku z dnia czerwca 2016 r. na istnienie „ugruntowanego stanowiska judykatury”. Natomiast Sąd Najwyższy pogląd ten podzielił i oddalił kasację skarżącego.

2.2. Sąd Apelacyjny dowodząc stałości, powtarzalności i trwałości zastosowanej przez niego praktyki sądowej powołał się na poglądy wyrażone w wyroku SN z dnia 6 maja 2014 r. (III K 479/13) oraz postanowieniu SN z dnia 7 lutego 2007 r. (V KK 61/06, OSNKW 2007, Z. 3, poz. 28). Skarżący ustalił, że taki sam pogląd został także wyrażony m.in. w:

- 1) wyroku SA we Wrocławiu z 6 kwietnia 2016 r., II AKa 59/16, Legalis Nr 1461156;
- 2) wyroku SA we Wrocławiu z 30 grudnia 2014 r., II AKa 401/14, Legalis, Nr 1186114;
- 3) wyroku SA w Białymstoku z 4 listopada 2014 r., II AKa 222/14, Legalis Nr 1180006;
- 4) wyroku SN z 6 maja 2014 r., III KK 479/13, Legalis Nr 1024763;
- 5) wyroku SA w Katowicach z dnia 30 kwietnia 2014 r., II AKa 104/14, Legalis Nr 993020;
- 6) wyroku SA w Rzeszowie z 13 marca 2014 r., II AKa 16/14, Legalis Nr 1079443;
- 7) wyroku SA w Szczecinie z 19 grudnia 2013 r., II AKa 193/13, Legalis Nr 761084;
- 8) wyroku SA w Warszawie z 6 listopada 2013 r., II AKa 353/13, Legalis Nr 747200;
- 9) postanowieniu SN z 10 października 2012 r., V KK 17/12, Legalis Nr 546822;
- 10) postanowienia SN z 08 stycznia 2013 r., III KK 124/12, Prok. i Pr. 2013 nr 4, poz. 17;
- 11) wyroku SA w Szczecinie z 17 lipca 2013 r., II AKa 110/13, Legalis Nr 1231511;
- 12) wyroku SA w Szczecinie z 23 sierpnia 2012 r., II AKa 144/12, Legalis Nr 743203;
- 13) wyroku SA w Łodzi z 17 listopada 2011 r., II AKa 203/11, Legalis Nr 434379;
- 14) postanowieniu SN z 12 października 2011 r., III KK 84/11, OSNwSK 2011 nr 1, poz. 1816.

2.3. Zgodnie z przyjętą w sprawie skarżącego przez Sąd Apelacyjny w W wykładnią odpowiedzialność Skarbu Państwa przewidziana w art. 552 KPK, jako *lex specialis*, dotyczy wyłącznie szkody będącej wynikiem bezpośredniego związku przyczynowego z niewątpliwie niesłuszną izolacją danej osoby. Natomiast wszelka inna szkoda powiązana z tym faktem przyczynowo, jednakże nie w sposób adekwatny, może być dochodzona w postępowaniu cywilnym (s. 17 uzasadnienia). Z zawartych w uzasadnieniu wywodów wynika, że przez adekwatny związek przyczynowy i adekwatne następstwa tymczasowego aresztowania sąd odwoławczy rozumiał bezpośrednie następstwa tymczasowego aresztowania. W omówionym wyżej ujęciu norma wyrażona w art. 552 § 1 i 4 KPK nakazuje naprawienie szkody skarżącego tylko w zakresie bezpośrednich następstw tymczasowego aresztowania. Jeżeli natomiast dany uszczerbek majątkowy stanowi dalszy skutek tymczasowego aresztowania, to zdaniem Sądu Apelacyjnego nie jest on objęty obowiązkiem kompensacyjnym Skarbu Państwa.

1. Naruszenie praw i wolności przez zaskarżone przepisy prawa materialnego zakresie w wykładni przyjętej przez Sąd Najwyższy

3. Zastosowanie zaskarżonych przepisów spowodowało – w zakresie objętym pkt II ppkt 2) *petitum* skargi – naruszenie konstytucyjnego prawa skarżącego do odszkodowania w związku ze szkodą wyrządzoną bezprawnym pozbawieniem go wolności poprzez ograniczenie zakresu kompensacji wyłącznie do bezpośrednich następstw tymczasowego aresztowania. Sąd Najwyższy oddalił kasację skarżącego, a zatem można domniemywać, iż podzielił pogląd Sądu

Apelacyjnego w W , że norma wyrażona w art. 552 § 1 i 4 KPK nakazuje naprawienie szkody skarżącego tylko w zakresie bezpośrednich następstw tymczasowego aresztowania. Jeżeli natomiast dany uszczerbek majątkowy stanowi dalszy skutek tymczasowego aresztowania, to zdaniem Sądu Apelacyjnego nie jest on objęty obowiązkiem kompensacyjnym Skarbu Państwa.

4. Przytoczony pogląd narusza prawo skarżącego do równej ochrony własności i innych praw majątkowych, a także prawo do naprawienia szkody wyrządzonej bezprawnym pozbawieniem skarżącego wolności. W orzecznictwie trybunału *expressis verbis* wskazano, że przewidziane w art. 77 ust. 1 Konstytucji przepisy prawo do odszkodowania ma charakter konstytucyjnego prawa podmiotowego przysługującego osobie, której bezprawne działanie władzy publicznej wyrządziło szkodę (wyrok TK z 23.09.2003 r., K 20/02, OTK-A 2003/7, poz. 76). Takie samo prawo zostało wyrażone w art. 41 ust. 5 ustawy zasadniczej. Konstytucja przewiduje we wskazanym zakresie zaostrenie zasad odpowiedzialności ustanowionych w art. 77 ust. 1 Konstytucji.

5. Nie ulega wątpliwości, że zakres kompensacji szkody w ramach konstytucyjnego prawa podmiotowego z art. 41 ust. 5 Konstytucji nie może być nieograniczony. Ustawodawca ma obowiązek określić zakres tego prawa, jednakże musi to nastąpić w sposób, który nie będzie naruszał istoty prawa, a wprowadzone ograniczenia muszą odpowiadać wymogom wskazanym w art. 31 ust. 3 Konstytucji. Regulacja art. 552 § 1 i 4 KPK wskazanych wymogów nie spełnia.

2. Naruszenie Konstytucji przy zastosowaniu zaskarżonych przepisów prawa materialnego w zakresie w wykładni przyjętej przez Sąd Najwyższy

6. Zgodnie z ogólnym przepisem art. 77 ust. 1 Konstytucji każdy ma prawo do wynagrodzenia szkody, jaka została mu wyrządzona przez niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej. Przepis ten wprost określa przesłanki naprawienia szkody, gdyż wskazuje zdarzenie rodzące obowiązek odszkodowawczy, na plan pierwszy wysuwając jego opis: „działanie organu władzy publicznej”, a w dalszej kolejności wymienia przesłanki odpowiedzialności: „szkoda”, „niezgodność z prawem”, związek przyczynowy, na co wskazuje zwrot „wyrządzona przez” (*L. Bosek w: L. Bosek, M. Saffjan, Konstytucja RP. Komentarz. Art. 1086, Warszawa 2016, s. 1727*). Przyjmuje się, że art. 77 ust. 1 Konstytucji, gwarantując wynagrodzenie szkody wyrządzonej niezgodnym z prawem działaniem władzy publicznej, zakłada niewątpliwie, że szkoda ta musi pozostawać w związku przyczynowym z bezprawnym działaniem organu władzy publicznej (tamże, s. 1750). Bardzo podobną konstrukcję przyjęto na gruncie art. 41 ust. 5 Konstytucji, z tą różnicą, że przepis ten wyraźnie zaostrza standard konstytucyjny w zakresie szkód wyrządzonych pozbawieniem wolności, gdyż rozszerza obowiązek naprawienia szkody również na działania bezprawne (tamże, s. 1005 i 1733).

7. Hipotetyczna możliwość ograniczenia zakresu obowiązku odszkodowawczego w granicach określonych zasadą proporcjonalności nie zmienia tej oceny (wyrok TK z 23.9.2003 r., K 20/02, OTK-A 2003, Nr 7, poz. 76, stwierdzający niezgodność z art. 77 ust. 1 Konstytucji RP przepisów ograniczających zakres obowiązku odszkodowawczego do „szkody rzeczywistej”). Konstytucja RP niewątpliwie odróżnia pojęcie „szkoda” i pojęcie „strata”. Nieprzypadkowo art. 228 ust. 4 wskazuje „wynagrodzenie straty”, a art. 77 ust. 1 i art. 41 ust. 5 Konstytucji RP „wynagrodzenie szkody”. Nie można także tracić z pola widzenia, że art. 21 ust. 2 Konstytucji RP oraz jego poprzednik, tj. art. 7 zd. 2 Konstytucji w brzmieniu z 1989 r., gwarantują „słuszne

odszkodowanie” za działania zgodne z prawem (Por. wyr. TK: z 25.11.2003 r., K 37/02, OTK-A 2003, Nr 9, poz. 96; z 14.3.2000 r., P 5/99, OTK 2000, Nr 2, poz. 60; orz. TK z 8.5.1990 r., K 1/90, OTK 1990, poz. 2; z 19.6.1990 r., K 2/90, OTK 1990, poz. 3). Konstytucyjna gwarancja wynagrodzenia szkody wyrządzonej bezprawnie musi obejmować pełne odszkodowanie, a nie tylko „słuszne” (*a maiori ad minus*). Warto też zwrócić uwagę, że użyte w art. 41 ust. 5 Konstytucji RP pojęcie „prawo do odszkodowania” z całą pewnością obejmuje *lucrum cessans*. W doktrynie wskazuje się wręcz, że to art. 41 ust. 5 Konstytucji RP gwarantuje pełne odszkodowanie, a względy systemowe nakazują przyjąć, że gwarantuje je także norma zakresowo nadrzędna – art. 77 ust. 1 Konstytucji (*L. Bosek w: L. Bosek, M. Saffan, Konstytucja RP. Komentarz. Art. 1086, Warszawa 2016, s.1005*).

8. Istotnej treści prawa do odszkodowania – z art. 77 ust. 1 i art. 41 ust. 5 Konstytucji – nie można jednak w żadnym razie utożsamiać z prawem do żądania naprawienia każdego uszczerbku w dobrach konstytucyjnie chronionych. Konstytucyjna zasada odszkodowania pozostaje jedynie zasadą kierunkową. W wyrokach Trybunału Konstytucyjnego z: 7.10.2003 r., K 4/02, OTK-A 2003, Nr 8, poz. 80; 20.1.2004 r., SK 26/03, OTK-A 2004, Nr 1, poz. 3, ogólnie wskazano, że prawo do odszkodowania może podlegać ograniczeniom, co jest generalnie tezą trafną, ale jednocześnie zakwestionowano przepisy ograniczające prawo do pełnego odszkodowania (wyr. TK z 3.3.2004 r., K 29/03, OTK-A 2004, Nr 3, poz. 17).

9. Możliwe jest zatem wprowadzanie w ustawie – w zgodzie z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP i z zastrzeżeniem poszanowania wyrażonej w tym przepisie zasady proporcjonalności – ograniczeń ustawowych zasady pełnego odszkodowania. Dotyczyć to może zarówno ustawowej regulacji wysokości odszkodowania za szkodę materialną jak i niematerialną, także w postaci zadośćuczynienia, przyznawanego pokrzywdzonemu lub jego najbliższemu (sam krąg podmiotowy uprawnionych również może być ograniczony, jak orzekł Trybunał w sprawie SK 42/08). Jednakże ustawodawca zwykły zachowuje kompetencję do normowania warunków odpowiedzialności odszkodowawczej „w ustawodawstwie zwykłym, co do zakresów pominiętych w samym normowaniu art. 77 Konstytucji RP”(K 20/02, OTK Seria A 2003 nr 7, MoPod 2003 nr 10, str. 2).

10. Zaskarżone regulacje nie spełniają wymogów testu proporcjonalności. Nie są ani koniecznym, ani celowym ograniczeniem praw wynikających z art. 77 ust. 1 i art. 41 ust. 5 oraz art. 64 ust. 1-3 Konstytucji. Nadając rangę konstytucyjną prawu do naprawienia szkody wyrządzonej niezgodnym z prawem wykonywaniem władzy publicznej, czy też bezprawnemu pozbawieniu wolności ustrojodawca nie określił ani charakteru, ani zakresu szkody objętej tym prawem, ani też trybu, w jakim można dochodzić naprawienia szkody. Nie oznacza to jednak pełnej swobody ustawodawcy kształtowania regulacji; jej konstytucyjne ramy można rekonstruować zgodnie z orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego (tak Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 24 kwietnia 2014 r. SK 56/12). W powołanym wyroku Trybunału Konstytucyjnego podniesiono także, że w świetle art. 77 ust. 1 Konstytucji u podstaw zobowiązania organów do naprawiania szkód wyrządzonych niezgodnym z prawem wykonywania władzy publicznej leży wyrażona w art. 7 Konstytucji zasada legalizmu; obowiązek odszkodowawczy znajduje swe uzasadnienie w naruszeniu przez dany organ wyznaczonych mu przez prawo granic działania (bezprawność). Samo ograniczenie zakresu kompensacji w danej ustawie nie zawsze uzasadnia wniosek o niekonstytucyjności analizowanego przepisu. Jeżeli

jednak takie ograniczenie nie znajduje podstawy w innych wartościach i zasadach konstytucyjnych, stanowi ono naruszenie art. 77 ust. 1 Konstytucji (zob. wyroki Trybunału z: 20 stycznia 2004 r., sygn. SK 26/03; OTK ZU nr 1/A/2004, poz. 3; 3 marca 2004 r., sygn. K 29/03, OTK ZU nr 3/A/2004, poz. 17 oraz 21 lipca 2010 r., sygn. SK 21/08, OTK ZU nr 6/A/2010, poz. 62; wyrok z dnia 24 kwietnia 2014 r., SK 56/12). Argumentacja powyższa odnosi się także do art. 41 ust. 5 Konstytucji. Skarżący nie dostrzega żadnych wartości ani zasad konstytucyjnych, które na gruncie art. 31 ust. 3 Konstytucji uzasadniałyby ograniczenie prawa do odszkodowania przewidzianego w art. 41 ust. 5 Konstytucji, czy to w drodze ograniczenia przesłanki szkody, czy też w drodze specyficznego ukształtowania w ustawie zwykłej przesłanki związku przyczynowego. Dlatego też, nawet przyjmując, że Konstytucja nakazuje ustawodawcy zwykłemu przyjęcie w ramach przepisów ustawowych jednej z możliwych wersji związku przyczynowego, to jednak nie oznacza to, że uzasadnia ona ograniczenie zakresu kompensacji do bezpośrednich skutków zdarzenia szkodzącego. Koncepcja taka nie jest konstrukcją, która stanowi zasadę prawa odszkodowawczego (a wręcz przeciwnie jest jej zaprzeczeniem w świetle zasady pełnego odszkodowania), ani też nie została opracowana w orzecznictwie i doktrynie.

11. Powyższe powoduje, że stosowanie nieostrego pojęcia narusza zasadę pewności prawa wymaganą stosownie do zasady demokratycznego państwa prawnego. Powoduje to także naruszenie zasady równości wobec bezpodstawnego zróżnicowanie praw osób poszkodowanych, na co zwracał uwagę w orzecznictwie Sąd Najwyższy na tle normy art. 77 ust. 1 Konstytucji w kontekście art. 417 i n. kodeksu cywilnego (*Z. Banaszczyk, Szkody bezpośrednie i pośrednie a podmiotowy zakres odpowiedzialności odszkodowawczej*, PS 2016, Nr 2, s. 28 i n.).

11.1. Jeżeli dana szkoda zostanie uznana przez sąd karny za bezpośrednie następstwo oczywiście niesłusznego tymczasowego aresztowania jej naprawienie powinno być dochodzone w trybie przepisów art. 552 KPK i n. w zw. z art. 421 KC. Postępowanie to wolne jest od kosztów sądowych i objęte jest w szerokim zakresie obowiązkiem sądu karnego działania z urzędu.

11.2. Natomiast zakwalifikowanie szkody jako następstwa pośredniego powoduje, że poszkodowany może dochodzić jej przed sądem cywilnym. W takim wypadku zmuszony jest konstruować swe roszczenia w oparciu o art. 417 KC i n., które oparte są na zasadzie odpowiedzialności Skarbu Państwa za sprzeczność z prawem. Dodatkowo powyższe oznacza, że w ustawodawstwie Skarb Państwa opowiada w niektórych wypadkach w węższym zakresie niż przewidziany w art. 41 ust. 5 Konstytucji. Tym samym w razie przejścia z przepisów ustawy karnoprocesowej na kodeks cywilny odpowiedzialność Skarbu Państwa ulega zawężeniu w sposób sprzeczny z Konstytucją. Postępowanie objęte jest rygorami postępowania cywilnego i podlega opłatom. Wypadki te podyktowane są zaś uznaniem sędziowskim, którego ramy pozostają wysoce niejasne. Taki też wypadek zachodził w sprawie skarżącego.

W związku z powyższym wnoszę jak na wstępie.

adw. dr hab. Zbigniew Banaszczyk

Załączniki:

1. pełnomocnictwo wraz z dowodem uiszczenia opłaty skarbowej,
2. odpis postanowienia SN z .02.2017 r. wraz z kopertą z datą doręczenia pełnomocnikowi skarżącego,
3. płyta z nagraniem rozprawy publikacyjnej z .02.2017 r.
4. transkrypcja rozprawy publikacyjnej z .02.2017 r.
5. cztery odpisy skargi wraz z załącznikami.